

Oğuz türklərinin qədim yaşayış məskənlərindən, tarixi yurd yerlərindən biri Qarakilsə rayonudur ki, onun tariximizdə ayrıca bir şöhrəti var. Bu gün Sisyan adlandırılan Qarakilsə 30 ildən çoxdur ki, öz doğma sakinlərinin nəfəsinə həsrətdir, elə didərgin salınan insanlar da o yurdun həsrəti ilə qovrulur. "Mən Qərbi azərbaycanlıyam" rubrikasında həmsöhbətimiz Milli QHT Forumunun prezidenti Rauf Zeynidir.

- Rauf müəllim, Qarakilsə bizim qayım-qədim ellərimizdən biridir və Qərbi Azərbaycanın, Qərbi Zəngəzurun göz bəbəyidir. Sizin üçün Qərbi azərbaycanlı, Qarakilsəli olmaq nə deməkdir?

- Bu bizim üçün Ağrı dağının özü qədər ağırlı bir mövzudur. Mən Qərbi Azərbaycanda, Zəngəzur mahalının Qarakilsə rayonunun Vağudi kəndində doğulmuşam. Bizim yaşlılarımız ora "Qaraisə" deyirdilər, heç Qarakilsə də demirdilər. O vaxt heç Sisyan adı çəken yox idi. Qərbi azərbaycanlı olmaq, birincisi, çox böyük mədəniyyətin, böyük bir genetik kodun daşıyıcısı deməkdir. Bu bütün mənələrdə əcdadlarımızın bizə miras qoyduğu milli-mənəvi dəyərdir. Qərbi Azərbaycan həm tarix, həm mədəniyyət baxımından, tarixi-arxeoloji, təbiət abidələri baxımından unikal bir bölgədir. Zəngəzurdan Göyçəyə, Göyçədən Amasiyaya, oradan Dilicana, başqa yerlərə qədər böyük bir ərazidə çox zəngin mədəniyyət formalaşmışdır. Çox təəssüflər olsun ki, Qərbi azərbaycanlılar soyqırımına, deportasiyaya məruz qalıblar... Amma heç zaman öz soyköklərini, tarixlərini unutmayıblar.

- Belə başa düşmək olur ki, coğrafi, siyasi ayrılıqlar, deportasiyalar, zorla ayrı salınmalar bizim insanların bir-birindən, başlıcası isə mənəvi cəhətdən o torpaqlardan ayıra bilmir...

- Bir oğuz türkü olmaq, o coğrafiyada dünyaya gəlmək, o dağları, o kövsənəri görmək, o bulaqların suyundan içmək, o təbiətin içində yaşamaq ayrıca bir duyğudur. O fərqli bir hissidir... Mən bir yaşımından məktəb yaşına qədər kənddə nə-nə-babamın yanında qalmışam. Baxmayaraq ki, valideynlərim Sumqayıtda idilər. O şəraitdə, o mühitdə yaşamışam. İndi bir çoxları gedib akademiya, universitet bitirir, sonra politoloq, konfliktoloq və sair olur. Biz elə körpə yaşımızdan artıq ikili standartları görürdük. Bizim kəndimiz çox böyük kənd idi. Orada başqa bir sivil-

zasiya, başqa bir həyat tərzini, milli-mənəvi dəyərlərini, milliyətini, özünü dəyərli görürsən, fərqli, təzadlı mühitdə böyüyürsən. Sən onun, o sənənin dilini öyrənir. Sən məcbur olub onun tarixini öyrənirsən ki, onunla mübahisə edəndə ona sözünü deyəsən. Bu elə bir mühit idi ki, orada gerek sən özünün mədəniyyətini, milli-mənəvi dəyərlərini yüksək səviyyədə qoruyub saxlamalısan, ən yüksək səviyyədə təhsil alasan və sair. Bizim kənddə ali təhsilə, özü də sayılıb-seçilən fakültələrə, ali məktəblərə daxil olmağa xüsusi əhəmiyyət verilir.

- Təhsilə bu qədər önəm verilir demək...

- Bəli. Uşaqlar ellərində kitab quzu da otarırdılar, "nobata" da gedirdilər. Mən özüm də "nobata" getmişəm.

- Sumqayıtda yaşamırdınız ki?

- Yaşayırdım. Amma şəhərdə yaşamağıma baxmayaraq, kəndə gedəndə "nobata" da gedirdim, başqa işlərə də yarırdım.

- Qarakilsənin adını niyə dəyişiblər?

- Qərbi Azərbaycan toponimlərinin 90 faizini dəyişiblər, saxtalaşdırıblar. Keçən əsrin 30-cu illərindən, 40-cı illərdən, yəni Sovet dövründə əllərinə fürsət düşən kimi bu saxtalaşdırmanı həyata keçiriblər. Qalanları isə 1988-ci ildən sonra dəyişiblər.

- Sizin uşaqlığınızın keçdiyi Qarakilsədə, Qərbi Zəngəzurdan hansı abidələrimiz qaldı? Orada tariximizin hansı parçası var idi ki, o bu gün bizim üçün bir dəyərdir, kövrək uşaqlıq xatirəyinizdir?

- İşıqlı dağından, Dəvəboynundan, Urud körpüsündən, Bazarçaydan, Vəng altından, Güllər bağlarından tutmuş bizim uşaqlığımızı əhatə edən, bu gün əziz yer-yurdlarımız, bizim məskənlərimiz yaddaşımızda yaşayır. Qızıl qaya haqqında Məmməd Arazın misralarını xatırlayıram:

Nə yaxşı bu boyda qızıl olmadan

Fateh xurcununda, oğru cibində

A Qızıl qaya!

Mən də qərbi azərbaycanlıyam - məşhur Qarakilsədən...

Rauf Zeyni: "Bir Qərbi azərbaycanlı olmaq, eyni zamanda bir qarakilsəli, zəngəzurlu olmaq tamam başqa bir hissidir"

Bu Qızıl qaya bizim kəndimizdədir...

Urudlular da, Adgüülülər də orta məktəbin IX-X sinfini gəlib bizim kənddə oxuyurdular. Bizim kənd bir qədər böyük idi, həm də sivilizasiya bir qədər başqa idi. Ona görə də onlar VIII sinifi öz kəndlərində bitirib

lanı bilməz. Bu gün multikulturalizm, toleranqlıq deyirlər, biz onları kənddə göstərdik. Ona da bizim müstəqil dövlətimiz yox idi, amma biz öz mədəniyyətimizlə xalqımızın dəyərlərini təqdim edirdik. Xalqımızın mədəniyyətini, mənəvi dəyərlərini, milli xüsusiyyətlərini gös-

şə. Bu Allahın bir lütfü idi ki, mən bütün o kövsənəri tanıyıdım, oranın havasını öz ruhumda hopdurur və Vətəni canımda-qanımda yaşadırdım. İlahi o Vətəni qanıma, canıma hopdurub. Ola bilsin ki, o başqaları üçün sadəcə vətən, yurd olsun.

Bir Qərbi azərbaycanlı olmaq, eyni zamanda bir qarakilsəli, zəngəzurlu olmaq tamam başqa bir hissidir. Bizdə birləşən o kodlar, bizim düşüncəmizi formalaşdıran o ilmlər var ki, o ilmləri bilmədən, onları yaşamadan heç vaxt heç kəsin yalançı vətənpərvərliyinə inanmıram.

İradə SARIYEVA

"Biz o torpaqlara, öz tarixi yurdumuza mütləq qayıdacağıq"

təhsillərini davam etmək üçün bizim kəndə gəlirdilər. Məsələn, Mir İsmayıl ağanın ocağı Urud kəndində idi. İstisu da Urudda idi, biz o İstisuyun içində böyümüşük. Hər dəndə deyirlər bu qədər enerji sizdə hardandır? O enerjiyi biz İstisudan almışıq.

- Bəs sonuncu dəfə nə zaman getmişdiniz kəndinizə?

- Sonuncu dəfə 1988-ci ildə dayım rəhmətə gedəndə getmişəm kəndə.

- Ayrılkən heç ağılınıza gəldimi ki, bu kəndinizlə son görüşünüzdür, yoxsa adi bir hiss keçirdiniz?

- İnişallah biz o torpaqlara, öz tarixi yurdumuza mütləq qayıdacağıq. Bəli, biz bunu hiss edirdik, görürdük. Çünki bu ab-hava vardı. Vaxtilə erməniləri bizim içimizə salmışdılar. Ermənilər bizim torpaqlara Güllüstan, Türkmənçay müqaviləsindən sonra köçürülüb. Biz onların xarakterinə bələd idik. Ermənilərin cəmiyyətləri, "Krunk", "Daşnakstyün" fəaliyyətdə idi. Onların daşnak olduğunu körpəlikdən görürdük... Eyni zamanda ermənilərin əlaldan bizə qarşı əməllərinin sədəsi gəlib bizə çatırdı ki, onlar bizə qarşı nəyə-sə hazırlayırlar. Qərbi Azərbaycanda yaşayan əhali bunu bilirdi. Azərbaycanlı olmaq milli qurur mənbəyidir. Biz orda dil içində dil, din içində din bəsləyirdik. Milli bayramlarımızı çox yüksək səviyyədə keçirirdik. Novruz bayramını daha şövqlü, çox təmtəraqlı qeyd edirdik. Bu bizim mənəviyyat məsələmiz idi.

Bizim elə insanlarımız vardı ki, gedib İrəvanda ali təhsil alıb həkim olurdu, amma ona kənddə iş vermirdilər.

- Səbəb nə idi?

- Ermənilərin məqsədi o idi ki, kənd köçüb getsin. Biz onların bizə mənfi münasibətini bütün mənələrdə görmüşük, yaşamışıq. Bunu bizim kimi bu taleyi yaşayanlar bilər, başqa-